

ARTICLE INFO

Received: 01st October 2022

Accepted: 10th October 2022

Online: 17th October 2022

KEY WORDS

Oliy o'quv yurtlari, onlayn darslar, ta'lim, pandemiya, o'quv jarayoni, uzluksizligini ta'minlash, o'qituvchilar va talabalar

ONLINE TALIM RIVOJLANISHIDA DASTURIY VOSITALARINING AHAMIYATI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI

Xusanboyev Davlatyor Shahriyor og'li

Andijon davlat universiteti, O'zbekiston

d.xusanboyev95@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7218434>

ABSTRACT

Koronavirus pandemiyasi oliy o'quv yurtlarida o'qitish jarayonida o'zgarishlarga olib keldi. Ta'lim muassasalari va o'qituvchilar va talabalar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarga ta'sir ko'rsatdi. Pandemiya natijasida universitetlar o'z faoliyatini amalga oshirishga majbur bo'ldi. Talabalar faqat onlayn darslar olib bordi. Shu munosabat bilan ko'plab hukumatlar pandemiyani oldini olish uchun ushbu choralarni ko'rdi. Virusni tarqatish va butun dunyo bo'ylab o'quv jarayoni va universitetlarning uzluksizligini ta'minlash qabul qilingan onlayn ta'lim jarayoni.

Koronavirus pandemiyasi oliy o'quv yurtlarida o'qitish jarayonida o'zgarishlarga olib keldi. Ta'lim muassasalari va o'qituvchilar va talabalar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarga ta'sir ko'rsatdi. Pandemiya natijasida universitetlar o'z faoliyatini amalga oshirishga majbur bo'ldi. Talabalar faqat onlayn darslar olib bordi[1]. Shu munosabat bilan ko'plab hukumatlar pandemiyani oldini olish uchun ushbu choralarni ko'rdi. Virusni tarqatish va butun dunyo bo'ylab o'quv jarayoni va universitetlarning uzluksizligini ta'minlash qabul qilingan onlayn ta'lim jarayoni[2].

Umuman olganda, Internetga asoslangan ta'lim an'anaviyga muqobil variant sifatida qaraladi. [3], Koronavirus pandemiyasi davrida uni saqlab qolish uchun muhim elementga aylandi. Ushbu paradigma o'zgarishi talabalarning idrokida o'zgarishlarga olib kelishi mumkin. Ta'limning bu usuli va ularni idrok etish

avvalgi tadqiqotlarda topilganidan farq qilishi mumkin. Shunday qilib, ushbu maqola orqali biz bunday o'zgarishlarning mavjudligini tasvirlashga harakat qildim. Oldingi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, elektron ta'lim talabalar uchun juda ko'p afzalliklarni beradi, chunki bu turdagi ta'lim talabaga yo'naltirilganlikni o'z ichiga oladi, u yanada moslashuvchan [4] va o'zaro ta'sirni ham yaxshilashi mumkin. Talabalar bilan elektron pochta, forumlar, chatlar kabi asinxron va sinxron vositalarni taqdim etish, videokonferentsiyalar [5,6]. Bundan tashqari, internet texnologiyalari kontentni tarqatishni osonlashtiradi. Bir vaqtning o'zida ko'p sonli foydalanuvchilarga; Elektron ta'lim platformalari o'quvchilarga ko'plab afzalliklarni taqdim etadi. Mazmunini nazorat qilish, o'rganishga sarflangan vaqtni nazorat qilish va shu bilan jarayon bo'lishi mumkin o'quvchilarning ehtiyojlari va ta'lim maqsadlariga

moslashtirilgan [7]. Bu yaxshilikka hissa qo'shishi mumkin talabalar bilan muloqot qilish va bu vaqtga kelib ba'zi bir o'ziga xos qiyinchiliklarga qaramay inqiroz, E-learning talabalar uchun o'quv jarayonini yaxshilashi mumkin. Biroq, E-learning platformalaridan foydalanishda e'tiborga olinishi mumkin bo'lgan ba'zi elementlar ham mavjud o'quvchilarning o'rganish jarayonidagi to'siqlar, masalan, o'quvchilarda motivatsiyaning pasayishi, kechikib ketgan fikr-mulohazalar yoki talabalar yordamga muhtoj bo'lishi mumkin bo'lgan vaqtda o'qituvchilar har doim ham mavjud emasligi sababli yordam o'rganish paytida yoki sinfdoshlarining jismoniy ishtiroki yo'qligi sababli izolyatsiya hissi [8]. Shunga qaramay, bu to'siqlarni o'qitish strategiyasini moslashtirishi kerak bo'lgan o'qituvchilar yordamida engib o'tish mumkin talabalar ehtiyojlariga. Buning uchun onlaynda o'qitish bo'yicha tajriba va bilimga ega bo'ling muhit zarur. Shunday qilib, biz bu qiyinchiliklar va kamchiliklar ko'proq bo'lishi mumkinligiga ishonamiz ta'lim jarayoni faqat onlayn rejimda o'tishi bilan ajralib turadi. Bu tufayli sodir bo'lishi mumkin o'qituvchilarning elektron ta'limdan foydalanish tajribasi yo'qligi va ular moslashishga majbur bo'lgan qisqa vaqt tufayli ularning yangi sharoitlarga o'qitish uslubi. tomonidan o'tkazilgan tadqiqot natijalari shu tarzda dolzarbdir Pandemiya boshida maktab ta'limi shlyuzi respondentlarning 66,9 foizini ko'rsatdi birinchi marta o'qitish uchun onlayn platformalardan foydalanganliklarini tasdiqladilar [9]. Shunday qilib, shunday xulosa chiqarish mumkin. Talabalar va o'qituvchilar butunlay onlayn tajribaga tayyor emas edilar.

Shuning uchun ham universitet a'zolari, ham talabalar ko'p qiyinchiliklarga duch

kelishdi. To'qnash kelish kerak edi: onlayn kurslar o'rtasidagi muvozanatni saqlash, bu talabalarga ta'sir qilishi mumkin. Sog'liqni saqlash, ular ekran oldida ko'p soat sarflash, va raqamli bo'lmagan faoliyat, tahlil qilish va talabalarning hissiy salomatligiga e'tibor qaratish - ularni butun jarayon davomida qo'llab-quvvatlash. Barcha talabalar Internetga kirish imkoniga ega emasligini hisobga olgan holda, samarali hamkorlik qilish uchun ularning qurilmalarga kirishini boshqarish va nazorat qilish ular [10]. Bundan tashqari, universitetlar ham kurs mazmunini izchil saqlash bilan kurashmoqda va tegishli, akademik hamjamiyat bilan aniq muloqot qilish, shuningdek, sotib olish bilan va talabalarni ishga qabul qilish [5]. Boshqa tomondan, talabalar ham qiyinchiliklarga duch kelishlari va o'qishlari kerak edi o'quvchilarning elektron ta'limga bo'lgan nuqtai nazariga e'tibor qaratib, talabalar duch keladigan asosiy muammolardan biri ekanligini aniqladi duch kelgan mavjudlik, ulanish, tegishli qurilmalarning yo'qligi, tomonidan ifodalangan ijtimoiy muammolar o'qituvchilar va tengdoshlar bilan aloqa va o'zaro munosabatlarning etishmasligi [11].

Yuqorida aytib o'tilgan jihatlarni hisobga olgan holda biz eksklyuzivga o'tish deb hisoblaymiz. Elektron ta'lim o'quv jarayoniga va talabalarning onlayndan foydalanish haqidagi tasavvuriga katta ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ta'lim va ta'lim jarayonidagi muhit va bu g'oyalar tadqiqotimiz asosini tashkil etadi. Biz talabalarning moslashganligini tahlil qilishni muhim, dolzarb va zarur deb hisobladik. Elektron ta'lim va ular ushbu eksklyuziv onlayn tajribadan norozi emas, balki qoniqadimi yoki yo'qmi. Maqolaning maqsadi talabaning elektron ta'lim

tajribasiga bo'lgan nuqtai nazarini aniqlashdir. E-learning tizimini takomillashtirish va mustahkamlash maqsadida Koronavirus pandemiyasi. Boshqalarida so'z bilan aytganda, bizning tadqiqotimiz inqiroz davrida ta'lim jarayoni qanday ta'sir qilganini o'rganadi va talabalarining elektron ta'lim platformalaridan foydalanish va bu texnologiyalar qanday bo'lishi haqidagi nuqtai nazarini o'rganadi. Ma'lumotni tushunish va o'zlashtirishga ta'sir ko'rsatdi. Hozirgi kunda oliy ta'lim tizimi, universitetlar doimiy o'zgarishlar jarayonida talabalarining ehtiyojlari, istaklari va talablari bilan hamqadam bo'lish. Shunday qilib, axborot texnologiyalari va elektron ta'lim tizimlari universitetlar faoliyatini amalga oshirishning muhim omillari sifatida qaraladi, bu institutlar onlayn tizimlar va qurilmalarga ko'proq sarmoya kiritmoqda [12]. Biroq, ichida texnologiya davrida, universitetlarning asosiy muammolaridan biri innovatsion elektron ta'limning integratsiyasidir. O'qitish va o'rganishni kuchaytirish va qo'llab-quvvatlash uchun tizimlar [13]. Murakkabligi tufayli elektron ta'lim kontseptsiyasi uchun bir nechta ta'riflar taklif etiladi. Oddiy holatda yo'l, elektron ta'lim qurish va maqsadida axborot va kompyuter texnologiyalari va tizimlarini foydalanish demakdir. O'rganish tajribasini loyihalash [14]. Xuddi shunday, Elmarie Engelbrecht elektron ta'limni kontseptsiya sifatida ta'riflaydi maqsadida internet, kompakt-disklar, mobil telefonlar va hatto televizor orqali ifodalangan elektron axborot vositalaridan foydalanadi. Masofaviy ta'lim va o'qitishni ta'minlaydi [15]. Qisqasi, E-learning bilimlarni uzatishni anglatadi va turli elektron qurilmalar [16]

yordamida ta'lim va tushunchani qachon yaxshiroq tushunish mumkin.

Odamlarning o'rganish va ehtiyojlarini qondirish uchun texnologiya qo'llaniladigan kontekstga birlashtirilgan [17]. Masofaviy ta'limning dastlabki shakllari Isaak Pitman pochta va stenografiyadan foydalangan 1840 yilga to'g'ri keladi. O'qitish va talabalar bilan hamkorlik qilish texnikasi [18] va elektron ta'lim atamasi o'rgatiladi. 1990-yillarning o'rtalarida ta'lim sohasida qo'llanila boshlandi [19]. Yuqorida aytib o'tilganlarni qabul qilish jihatlarni hisobga olgan holda, onlayn ta'limning ushbu turini tabiiy rivojlanish sifatida ko'rish mumkin masofaviy ta'lim tushunchasi [20]. Keyinchalik murakkab va inklyuziv ta'rif elektron ta'lim ekanligini ta'kidlaydi. Elektron resurslarni birlashtiradigan o'qitish va o'qitishning alohida shakli sifatida qaralishi mumkin.

Rivojlanishni rag'batlantirish va ta'lim va ta'limni yanada sifatli qilishdan iborat bo'lgan vositalar [21]. Elektron ta'lim, shuningdek, rasmiy o'qitish uchun ishlatiladigan tizim yoki ma'lumot yuboriladigan tarmoq sifatida ham ko'rib chiqiladi. Katta auditoriyaga elektron resurslar orqali ishlashini ta'minlaydigan asosiy elementlar. Bunday tizimlar kompyuterlar va internetdir [22]. Ma'lumot almashish va hujjatlarni yuklash uchun keng imkoniyatlarni taklif qiladi.

E-learning o'qitishni osonlashtiradigan va rivojlantiruvchi ma'lum xususiyatlarga ega jarayon. Bu veb-ga asoslangan tizim bo'lgani uchun qo'shimcha vositalarni o'rnatish talab qilinmaydi va bir marta yuklangan, kontent istalgan vaqtda foydalanuvchilar uchun mavjud [23]. Shu munosabat bilan texnologik xilma-xillik. Bugungi kunda mavjud bo'lgan vositalar elektron ta'limning ko'plab turlarini

rivojlantirishga imkon berdi. Bulardan ba'zilari Turlar Xorton tomonidan aniqlangan va odamlar qabul qiladigan individual kurslar bilan ifodalanadi.

An'anaviy va onlaynni birlashtirgan simulyatsiya qilingan, aralash o'rganish bo'yicha faoliyat orqali amalga oshiriladi. Sinflar, mobil ta'lim yoki bilimlarni boshqarish, ya'ni onlayn tarqatish nafaqat shaxslarni, balki ko'plab odamlarni o'qitishga mo'ljallangan hujjatlar va materiallar, jamoalar va tashkilotlar [13]. Shunday qilib, murakkab jarayon bo'lgan elektron ta'lim elementlarni o'z ichiga oladi texnologik vositalar va dizayn, elektron ta'lim platformalari, kontent va foydalanuvchilar/ishtirokchilar [17]. Elektron ta'lim an'anaviy yoki boshqa o'rganish usullaridan farq qiladi, chunki Oye va boshqalarga ko'ra, u nafaqat o'qitishga, balki odamlarga moslashtirilgan o'rganishga ham e'tibor beradi [24]. Boshqalarida so'zlar, an'anaviy ta'lim ko'proq o'qituvchiga yo'naltirilgan bo'lsa-da, E-learning rivojlanishi bilan talabalarga yo'naltirilgan ta'limga o'tishni ko'rish mumkin [25].

XULOSA

An'anaviy va onlayn ta'lim o'rtasidagi farqlar asosiy nuqtai nazardan ham e'tirof etilishi mumkin axborot manbalari,

baholash yoki ta'lim sifati. An'anaviy ta'lim jarayonida talabalar faqat o'qituvchilar tomonidan baholanadi, ular ham o'zlarining asosiy ma'lumot manbalarini va sifatini ko'rsatadilar ta'lim o'qituvchining bilim va ko'nikmalariga bog'liq, onlayn ta'limda, baholash bo'lishi mumkin asboblar va tizimlar yordamida amalga oshiriladi, talabalar turli hujjatlardan ma'lumot olishlari mumkin platformaga yuklangan va ta'lim sifatiga o'qituvchilarning tayyorgarlik darajasi ta'sir qiladi texnologiyalardan foydalanish, shuningdek, ularning o'qitish uslubi. Cheung va Kabel aniqlangan va tasvirlangan samarali onlayn ta'limning asosini tashkil etuvchi sakkiz tamoyil, masalan: o'zaro aloqani rag'batlantirish talabalar va professor-o'qituvchilar, hamkorlikda o'rganish, tezkor fikr-mulohaza, faol o'rganish, topshiriq vaqti - rag'batlantiruvchi talabalar vazifalarni bajarish uchun ko'proq vaqt ajratish, yuqori umidlar-thShunday qilib, bizning tadqiqotimiz elektron ta'lim jarayonining rivojlanishiga hissa qo'shishi mumkin, chunki u ta'minlaydi kurslarni o'tkazishda qo'llaniladigan muayyan usullarning foydaliligi, vaqti haqida ma'lumot topshiriqlar va loyihalarni, kurs mazmunini, shuningdek, talabalarning shikoyatlarini bajarishga sarflangan.

References:

1. Sobaih, A.E.E.; Hasanein, A.M.; Abu Elnasr, A.E. Oliy ta'limda COVID-19 ga javoblari: Ijtimoiy tarmoqlar rivojlanayotgan mamlakatlarda rasmiy akademik aloqani davom ettirish uchun foydalanish. Barqarorlik 2020, 12, 6520. [CrossRef]
2. Ali, V. Oliy ta'lim institutlarida onlayn va masofaviy ta'lim: COVID-19 nuqtai nazaridan zarurat pandemiya. Yuqori. ta'lim. Stud. 2020, 10, 16–25. [CrossRef]
3. Abu El-Seud, S.; Seddiek, N.; Toj-Eddin, I.; Ghengesh, P.; Nosseir, A.; El-Khouly, M. E-Learning va talabalarning motivatsiyasi: Elektron ta'limning oliy ta'limga ta'siri bo'yicha tadqiqot. Int. J. Emerg. Technol. O'rganing. 2014, 9, 689–695. [CrossRef]
4. Dhawan, S. Onlayn ta'lim: COVID-19 inqirozi davrida panatseya. J. Educ. Technol. Sist. 2020, 49,5–22. [CrossRef]

5. Marinoni, G.; Van't Land, H.; Jensen, T. COVID-19 ning butun dunyo bo'ylab oliy ta'limga ta'siri.

Xalqaro universitetlar assotsiatsiyasi. Onlaynda mavjud: https://www.iau-aiu.net/IMG/pdf/iau_covid19_and_he_survey_report_final_may_2020.pdf (2020-yil 14-avgustda kirish).

6. Anvar, K.; Adnan, M. COVID-19 pandemiyasi davrida onlayn ta'lim: talabalar istiqbollari. J. Pedagog. Res. 2020, 1, 45–51. [CrossRef]

7. Suresh, M.; Priya, V.V.; Gayathri, R. Elektron ta'limning bakalavriat talabalarining akademik faoliyatiga ta'siri. Dori ixtirosi. Bugun 2018, 10, 1797–1800.

8. Yusuf, N.; Al-Banaviy, N. Texnologiyani o'zgartirishning ta'siri: Elektron ta'lim misoli. Nafrat. Muammolar. ta'lim. Res. 2013, 6, 173–180. [CrossRef]

9. Onlayn va masofaviy ta'lim bo'yicha so'rov - natijalar. Onlaynda mavjud: <https://www.schooleducationgateway.eu/en/pub/viewpoints/surveys/survey-on-online-teaching.htm> (kirish 2020-yil 14-avgust).

10. Ta'limning COVID-19 ga javoblari: raqamli ta'lim va onlayn hamkorlikni qamrab olish. Internetda mavjud: <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/education-responses-to-covid-19-embracing-digital-learning-and-online-collaboration-d75eb0e8/> (2020-yil 14-avgustda kirish).

11. Aboagye, E.; Yawson, J.A.; Appiah, K.N. va elektron ta'lim: oliy o'quv yurtlari talabalarining qiyinchiliklari Institutlar. Soc. ta'lim. Res. 2020, 1–8. [CrossRef]

12. Popovici, A.; Mironov, C. Talabalarining elektron ta'lim texnologiyalaridan foydalanish haqidagi tasavvurlari. Procedia Soc. Xulq-atvor. Sci.

13. Fisher, X.; Heise, L.; Xaynts, M.; Moebius, K.; Koehler, T. Elektron ta'lim tendentsiyalari va akademik ta'limdagi shov-shuvlar. Axborot jamiyati (IADIS) xalqaro konferentsiyasida idrok va kashfiyotga asoslangan ta'lim. Digital Age (CELDA), Porto, Portugaliya, 2014 yil 25–27 oktyabr; 63–69-betlar.

14. Horton, W. E-Learning by Design; Pfayfer: San-Fransisko, CA, AQSh, 2006; ISBN -13.

15. Engelbrecht, E. O'zgaruvchan taxminlarga moslashish: aspirantlarning elektron ta'lim soliqlari tajribasi dastur. Hisoblash. ta'lim. 2005, 45, 217–229. [CrossRef].